

neuzavírali. V regresních modelech vysvětlujících variabilitu názorů starostů na reformy se v roli významných faktorů nejčastěji jevil index síly starostovy pozice. Koeficienty determinace byly však velmi nízké. Explanační síla typologie POLLEADER se čtenáři z dostupných údajů pravděpodobně nebude jevit tak optimisticky, jak o ní soudí autoři v samotném závěru statě.

Závěrečná studie Annick Magnier („Strong Mayors? On Direct Election and Political Entrepreneurship“) do určité míry shrnula zjištění předcházejících studií. Jednou z reakcí na krizi reprezentativnosti politických systémů jsou přímé volby starostů, jež se v posledních dekádách rozšířily do většiny evropských zemí. Starostové si obecně jsou vědomi svého vlivu na místní dění, na cestě k pozici starosty však stále ve většině zemí a případů hrají klíčovou roli politické strany. K vyšší homogenitě víceúrovňového vládnutí v Evropě by mohly vést procesy popsané Küblerem a Michélem. Výzkum představený v recenzované knize se dle Magnier věnoval těm podobám politického podnikání, které spojuje mobilizace zdrojů rozvoje obcí, ať už jde o zdroje materiální, symbolické, či integrativní. Poskytovat dobré služby a získat dostatek externích zdrojů patří společně s tvorbou vize města podle mínění starostů k jejich nejdůležitějším úkolům. Není bez zajímavosti v této souvislosti uvést, že čeští starostové v porovnání s ostatními přikládali zajištění kvalitních služeb a pomoci občanům při řešení jejich stížností v průměru nejvyšší důležitost ze všech dotázaných.

Část autorů své poznatky publikovala také v časopisech typu *Local Government Studies*, texty jiných by možná v přísném recenzním řízení tak snadno neobstály. V dílčích zjištěních se některé studie překrývaly, co naopak chybí, je důkladnější informace o samotném šetření, jeho reprezentativnosti a s tím spojenými limity užitých analytických postupů. Otázkou zůstává, zda má smysl formulovat nové a nové typologie, které sice usnadňují práci s početnou

skupinou zemí, ale při testování se často ukazuje jejich slabost. Možná je vhodnější věnovat pozornost procesům směřujícím pomalu, ale zřetelně k homogenizaci místní samosprávy v Evropě. Výsledky z dalšího volně navazujícího výzkumu mezinárodního týmu, který se po „tajemnicích“ (UDITE Leadership Studies) a „starostech“ zaměřil na městská zastupitelstva, se možná objeví spíše v podobě monotematického čísla uznávaného časopisu, než v podobě sborníku. Od vydání „Evropského starosty“ přibyl v sérii Urban and Regional Research International jen jeden přírůstek. Případný dvanáctý by rozhodně neměl být tuctovým.

Dan Ryšavý

Mark E. Warren, Hilary Pearse (eds.):
Designing Deliberative Democracy: The British Columbia Citizens' Assembly
Cambridge, Cambridge University Press
2008, 237 s.

V průběhu posledního desetiletí bylo možno sledovat vzrůstající zájem sociálních vědců o nejrůznější diskusní či (pokud anglický pojem *deliberative* přímo převeďme do češtiny) deliberativní praktiky. Můžeme uvést jejich v povědomí stále známější příklady, které se šíří napříč současnými demokraciemi: *Deliberative Polling*, *21st Century Town Meeting*, *National Issues Forums* či různé typy občanských porot a panelů. Vždy se jedná o skupinu či shromáždění občanů, které je zorganizováno za konkrétním účelem a jejich společným prvkem je vzájemná diskuze mezi jednotlivými členy. Hlavní snahou je zahrnout do diskuze co nejširší škálu pohledů a názorů, a to při maximální dostupnosti informací relevantních k řešení daného problému, a pokud je to možné, dosáhnout prostřednictvím dialogu konsenzu mezi diskutujícími. Tyto praktické aplikace vycházejí z teorie deliberativní demokracie a jsou v převážně větší

ně organizovány jako „skupinové experimenty“, na kterých se pozoruje proces utváření názorů participujících a jejich proměna prostřednictvím diskuze. Tyto experimenty jsou často organizovány pro čistě akademické účely či plní funkce konzultačních orgánů většinou bez významnějšího vlivu na politické rozhodování.

Tak tomu ale nebylo v případě občanského shromáždění nazvaného *Citizens' Assembly on Electoral Reform* (v dalším textu označovaného pouze zkratkou CA) uspořádaného v kanadské provincii British Columbia. V roce 2004 byl místními zákonodárci na vybrané občany-laiky delegován nemalý úkol: zrevidovat a případně změnit provinční volební systém. Recenzovaná kniha *Designing Deliberative Democracy* se prostřednictvím souboru deseti esejů podrobně zabývá tímto odvážným experimentem, který bezprecedentním způsobem ovlivňuje fungování základní demokratické instituce. Jak v předmluvě tvrdí sami editoři knihy Mark Warren a Hilary Pearce, podobné demokratické experimenty se doposud uplatňovaly na periferiích politického systému pouze jako kontrolní či doporučující orgány. Na rozdíl od nich působí CA s plným mandátem a přímo v centru politického systému.

Podle autorů jednotlivých příspěvků se v procesech, jakými je CA, skrývá klíč k odstranění některých demokratických deficitů v zavedených demokratických režimech. Těmito deficity autoři rozumí strukturální nesoulad mezi požadavky občanů, které vychází z jejich omezených kapacit porozumět komplexním společenským otázkám (občanovi přijde legitimní požadovat například kvalitní a dostupné veřejné zdravotnictví či školství a zároveň nízké daně), a schopnostmi politických institucí tyto požadavky agregovat a integrovat je do legitimní a efektivní vlády.

V případě Britské Kolumbie se demokratický deficit projevil ve dvou po sobě jdoucích neuspokojivých výsledcích voleb do provinčního parlamentu. Příčinou pro-

blematických výsledků voleb byl v Severní Americe rozšířený většinový volební systém (tzv. *First-Past-the-Post*, zkratkou FPTP), kdy nejprve v roce 1996 na celkový počet hlasů zvítězila Liberal Party, ale rozhodující počet parlamentních křesel a dokonce vládní většinu získala opoziční New Democratic Party, a to zcela podle pravidel systému FPTP. Leader poražené Liberal Party Gordon Campbell po takto prohraných volbách prohlásil, že až to bude možné, zasedá se o změnu volebního systému. Události na sebe nenechaly dlouho čekat a v následujících volbách roku 2001 zvítězila Liberal Party s celkovým ziskem 58 % hlasů. V souladu s většinovým volebním systémem obsadila v provinčním parlamentu celých 77 ze 79 křesel. Jednalo se tedy o druhý problematický výsledek voleb v řadě (do parlamentu se dostali pouze 2 zástupci opoziční New Democratic Party, i přestože získala celkem 22 % hlasů a například strana zelených zůstala zcela bez mandátů, ačkoliv její zástupce volilo 12 % voličů). Po uvedení do funkce nakonec Gordon Campbell dostal svému předvolebnímu slibu a inicioval jednání o změně provinčního volebního systému.

Tradičně prosazovaná změna volebního systému cestou hlasování v parlamentu je ale značně problematická, a to z prostého důvodu: hlasování je vystaveno silnému střetu zájmů jednotlivých politických stran. Strany logicky preferují systém, který jim v budoucnu zajistí nejvyšší možný počet parlamentních křesel, a při drtivé většině zástupců Liberal Party v provinčním parlamentu by mohlo hlasování stranu na veřejnosti snadno zdiskreditovat. Vědom si tohoto problému, dal Campbell na radu svého kolegy a bývalého šéfa strany Gordona Gibsona a nechal zorganizovat odvážný projekt, ve kterém byl výběr nového volebního systému zákonodárci delegován na občanské shromáždění CA. V Britské Kolumbii tak byla přesunuta pravomoc ke změně volebního systému z volených zastupitelů na samotné občany. Podobně se tomu stalo

i například na Novém Zélandu, kde občané hlasovali o změně volebního systému na základě celostátního referenda. Oproti hlasování v referendu vyzdvihují autoři příspěvků recenzované knihy menší náchylnost rozhodnutí CA vůči manipulaci zájmovými skupinami na jedné straně a jednak expertní status výsledného rozhodnutí na straně druhé. CA tak sehrává důležitou roli při hledání odpovědi na otázku týkající se kvality rozhodování v demokracii mas: jak by obyčejní občané rozhodli, kdyby byli v dané problematice plně informováni?

V průběhu roku 2003 tedy bylo CA skutečně vytvořeno, a to prostřednictvím kvótního výběru jednoho muže a ženy z každého ze 79 volebních okrsků Britské Kolumbie. Jedinou podmínkou omezující náhodnost výběru kandidátů byla jejich ochota zapojit se do celého procesu. Po zjištění, že se mezi vybranými jednotlivci neobjevili žádní zástupci původních obyvatel tzv. Prvních národů (*First Nations*), byli k 158 kandidátům náhodně dovybráni jejich 2 zástupci. Sdružení konečných 160 členů se scházelo o víkendech od ledna 2004 až do listopadu téhož roku a před vyřešením finálního rozhodnutí prošlo třemi fázemi: od nabývání poznatků o jednotlivých volebních systémech (leden až březen), přes konzultace těchto poznatků s širokou veřejností (květen až červen), až po fázi vzájemné diskuze nad návrhy a selekce konkrétních volebních systémů (září až listopad). Je třeba zmínit, že během června a července se CA nescházelo a tyto dva měsíce byly určeny k reflexi před poslední deliberativní fází procesu. Deliberativní fáze procesu nakonec vyústila ve zvolení systému jednoho přenosného hlasu (tzv. *Single Transferable Vote*, zkratkou STV), dále prezentovaného jakožto systém nejlépe odpovídající požadavkům občanů Britské Kolumbie.

Celý proces byl ve svém průběhu detailně empiricky mapován, a proto mohou autoři ve svých příspěvcích poskytnout tak podrobný vhled do všech fází vývoje CA.

Knihy proto poskytuje velice atraktivní materiál nejen pro studenty, empiriky a teoretiky, kteří se zabývají teorií i praxí deliberativní, participativní a přímé demokracie či je zajímá reforma volebního systému, ale může být zajímavá také pro politiky a odborníky na státní správu, kteří se zabývají možnostmi využití podobných procesů při veřejném rozhodování.

V prvních dvou kapitolách a v závěrečném shrnutí autoři polemizují nad samotným významem CA. Zabývají se především otázkou legitimacy CA a jeho dalšího možného využití v rámci demokratického systému. Kapitoly 3 až 6 se věnují vlastnímu fungování CA: je v nich rozebírán možný vliv designu CA na utváření názorů jednotlivých členů, dále pak autonomie CA a možný vliv expertů a zájmových skupin na výsledek diskuzí, či proměna názorů v rámci shromáždění a fundovanost výsledného rozhodnutí. Autoři kapitol 7 a 8 se pak zabývají rozdíly mezi diskuzí uvnitř CA a na veřejnosti a důvěrou veřejnosti projevenou celému projektu CA.

Na tomto místě je třeba zdůraznit, že důvěra občanů v CA je pro celý proces klíčovým elementem. Aby totiž získal nový navrhovaný volební systém potřebnou legitimitu, byla již na počátku definována podmínka, že výsledný návrh musí projít v celoprovinciálním referendu. A jelikož se jedná o změnu ústavního zákona, muselo s návrhem souhlasit více jak 60% všech občanů a více jak polovina občanů v 60% ze všech volebních okrsků Britské Kolumbie. Referendum se konalo společně s volbami do provinčního parlamentu v květnu roku 2005. Výsledkem byl nakonec neúspěch navrhované změny, kdy návrh těsně neprošel přes první kritérium. S návrhem nového systému souhlasilo 57,7% voličů, o 2,3% méně než bylo potřeba a proti změně stálo 42,3% voličů. Druhé kritérium bylo splněno, když více než polovina obyvatel návrh podpořila v 77 ze 79 volebních okrsků. Vzhledem k těsnému neúspěchu navrhované změny se provinční politické elity do-

hodly, že se o změně bude hlasovat znovu prostřednictvím referenda, a to v květnu 2009, opět v termínu konání voleb do provinčního parlamentu.

Zde se dostáváme asi k největšímu nedostatku v knize provedených analýz. Ač se kniha soustředí hlavně na samotný proces CA, mohli autoři hlouběji rozebrat důvody, proč oněch 42,3% hlasujících občanů nepodpořilo doporučení CA. Kolektiv autorů v článku 8 sice argumentuje, že občané mohou být v některých případech skeptičtí vůči iniciativám, jejichž navrhovatelé jsou politické elity. Také argumentují, že občané jsou při rozhodování o komplexních a bez hlubších znalostí těžko rozhodnutelných otázkách, jakou je i změna volebního systému z FPTP na STV, konzervativní a často preferují jim známý a zavedený *status quo*. Jedná se však o hypotézy, jejichž vliv na výsledek referenda nebyl blíže specifikován, natož jakkoliv empiricky testován.

Podobným problémem je pravděpodobně nedostatek sebraných dat v úvodní fázi selekce členů do CA. Z více než 23 tisíc oslovených občanů napříč provincií se do dalšího procesu selekce přihlásilo 1715 mužů a žen. Empiricky podloženou odpověď na otázku, které se ptá po důvodech 93 procentního nezájmu oslovených, kniha bohužel neposkytuje.

Další výhradou může být absence analýzy neformálních debat členů shromáždění např. na webových stránkách CA. Jejich srovnání s oficiálními diskuzemi by mohlo být přinejmenším zajímavé a možná by se lépe podařila vysvětlit změna z původně preferovaného proporčního systému MMP na výsledný STV. Tato významná změna v preferencích členů CA se odehrála právě v průběhu dvou letních měsíců, kdy se CA oficiálně nescházelo.

I přes tyto dílčí nedostatky přináší kniha *Designing Deliberative Democracy* množství nových informací, analýz, ale i zamyšlení nad tímto velmi atraktivním modelem

občanského shromáždění, který reflektuje principy deliberativní demokracie. O úspěchu modelu svědčí i fakt, že již byl reprodukován při reformách volebního systému v další kanadské provincii Ontario a v Holandsku. Obecně lze říci, že autoři hodnotí celý průběh CA jako úspěšný, rozhodně však při analýzách nepostrádají často velmi kritický, ale o to cennější odstup (je také třeba zmínit, že část z autorského kolektivu spolupracovala při realizaci procesu).

Jak už bylo naznačeno výše, autoři v příspěvcích kriticky rozebírají jak problematiku odpovědnosti (*accountability*) shromáždění za rozhodnutí, tak reprezentativitu participujících členů, ale i vliv designu CA na finální rozhodnutí, fundovanost diskuzí uvnitř i vně CA, či možnosti manipulace členů shromáždění, ale i mnohá další, více či méně závažná úskalí procesu. I přes problematiku oblasti, kde teorie deliberativní demokracie naráží na konkrétní, v život uvedený proces, vidí autoři hlavní úspěch CA především v tom, že se podařilo naplnit na počátku vytyčené hlavní cíle. Jimi byly nezávislost a nadstranickost finálního rozhodnutí, které po dostatečně fundované diskuzi nepostrádá expertní status, a to i v tak komplikované oblasti, jakou je výběr nového volebního systému.

V závěrečném shrnutí si John Ferejohn klade důležitou otázku, týkající se konkrétních oblastí veřejného rozhodování, na které je možné navržený model shromáždění dále přenést. Za ně označuje oblasti politického rozhodování, u kterých je evidentní střet zájmů politických stran (např. při jejich financování). O modelu občanského shromáždění pak obecně uvažuje jako o doplňku obohacujícím referendum, jež je v současnosti jediným hlavním nástrojem přímé demokracie.

A jaký je hlavní přínos recenzované knihy pro odbornou komunitu? Kniha patří k jedné z mála, jež se tematicky pohybují na rozhraní často striktně oddělovaných světů teorie a praxe deliberativní demokracie. Autorům knihy *Designing Deliberative*

Democracy se daří oba světy obratně propojovat a ve svých statích vyvozují důležité implikace, jak pro teorii deliberativní demokracie, tak pro design budoucích procesů deliberace. Na závěr je snad ještě přínosné zmínit další podobný a neméně zajímavý počín na tomto poli, a to knihu z pera Grahama Smithe nazvanou *Democratic Innovations: Designing Institutions for Citizen Participation*, která brzy vyjde u nakladatelství Cambridge University Press. Obě knihy jsou důkazem toho, že téma deliberativní demokracie prochází v současnosti razantním vývojem. Podobně zaměřených publikací bude v budoucnu zcela jistě přibývat.

Pavel Nejdl

Roger Ingham, Peter Aggleton (eds.):
Promoting Young People's Sexual Health. International Perspectives
London, New York, Routledge 2006, 235 s.

V roce 2006 vydalo nakladatelství Routledge v Londýně knihu *Promoting Young People's Sexual Health. International Perspectives* neboli „Podpora sexuálního zdraví mladých lidí“ se dvěma podtituly: „Sexualita, kultura a zdraví“ a „Mezinárodní perspektivy“. Jak sám název napovídá, kniha se věnuje problematice sexuálního zdraví mladých lidí z mezinárodního pohledu, přičemž velký prostor je věnován „tomu, jak širší kontext, ve kterém mladí lidé žijí, ovlivňuje jejich sexuální aktivity; dále praktickým a ideologickým bariérám, které stojí v cestě lepšímu sexuálnímu zdraví mladých na úrovni vzdělání a dalších služeb, a také vybraným příkladům snahy tyto bariéry překonat na úrovni politiky a legislativních změn“ (s. 1). Impulzem pro vznik této publikace se stal šestiletý výzkumný program *Safe Passages to Adulthood (Bezpečný přechod k dospělosti)*, který podporovalo britské ministerstvo pro mezinárodní rozvoj. Výzkum koordinovali Roger Ingham a Peter Aggleton, hlavní editoři této knihy,

kteří dali dohromady výzkumný tým více než 200 vědců participujících na tomto výzkumu v Africe, Asii, Austrálii, Americe a v Evropě. Dvaadvacet z nich shrnulo své poznatky z výzkumu v této knize.

Publikace má tři tematicky oddělené části, z nichž každá má 4 kapitoly. První část je věnována některým metodologickým otázkám výzkumů sexuálního chování mladých a roli kontextu a genderu v těchto výzkumech. Autoři první statě (M. M. Ali, J. Cleland: „Využití a zneužívání výzkumů o sexuálním chování mladých lidí“) se zabývají hodnotou velkých dotazníkových šetření pro studium sexuálního chování mladých lidí v éře HIV/AIDS a některými klíčovými problémy, které jsou spojené s jejich využitím. Ukazují, že sociální a kulturní faktory způsobují zkreslení v odpovědích respondentů, a protože síla a forma těchto zkreslení se mezi jednotlivými zeměmi liší, vrhají pochybnosti na hodnotu, které mají takové velké výzkumy pro mezinárodní srovnání. Ty jsou často doplňovány řadou malých, lokálních výzkumů, jejichž hodnota je však pro mezinárodní srovnání sporná, neboť v důsledku specifických sociálních a kulturních podmínek daných zemí (autoři to demonstrují na příkladech afrických zemí) je nutné pozměnit klasickou techniku face-to-face interview. Problémy spojené s výzkumem mladých respondentů, témata, o kterých nechtějí vypovídat, a faktory ovlivňující validitu odpovědí týkajících se sexuálního chování jsou v textu rozebrány poměrně podrobně, aniž by se však bohužel čtenář dozvěděl, zda je možné se těchto problémů ve výzkumu vyvarovat a případně jak. Dlouhá litanie problémů je zakončena primární otázkou první statě: jsou velké průzkumy vůbec schopny poskytovat spolehlivé informace o sexuálním chování lidí? Autoři se kloní k pozitivnímu závěru, že opakovaný (trendový) výzkum na stejné populaci může celou řadu zmíněných problémů odstranit a má velký potenciál pro zjištění, co se v sexuálním životě mladých